

УДК 004.77: 614.8 [316.77; 659.3+004.738+004.58]

ПРЕВЕНТИВНА ФУНКЦІЙНІСТЬ СОЦМЕРЕЖЕВИХ ДОПИСІВ ПРО БЕЗПЕКУ ГРОМАДЯН ТА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ

БОНДАРЕНКО Тетяна,

канд. філол. наук, доц.,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна, e-mail: tet_bondarenko@ukr.net.

Вступ. У період воєнного стану помітний запит на превентивні медійні тексти, що інформують про правила дотримання безпеки та надзвичайні ситуації, зокрема в соціальних мережах.

Актуальність дослідження. Превенційну функцію в інформуванні громадян про правила безпеки реалізує сектор зв'язків із ЗМІ та роботи з громадськістю ДСНС України. Інформування громадян підпорядковане загальним медійним стандартам, проте в період воєнного стану має низку специфічних особливостей.

Методологія. Для з'ясування стану наукового опрацювання проблеми, окреслення природи основних термінів використано аналітико-синтетичний метод. За допомогою методів синтезу й узагальнення оптимізовано теоретичний виклад. Метод інтерв'ювання залучено для усного опитування працівників ДСНС. Метод спостереження та аналізу інформаційних продуктів використано для оцінювання контенту.

Результати. Обґрунтовано феномен превентивну як міждисциплінарної категорії, що слугує дієвим механізмом запобігання небажаним наслідкам і ситуаціям. Досліджено досвід регіональних ГУ ДСНС України щодо превентивного інформування громадян. Описано переваги використання соціальних мереж для втілення превенції. Досліджено жанрово-композиційну природу дописів, виокремлено такий тип дописів, як превентивний, або інформаційно-роз'яснювальний.

Висновки. Для об'єктивного превентивного інформування громадян про правила безпеки та про надзвичайні ситуації необхідно активно використовувати потенціал соціальних мереж. Дописи потрібно готувати на постійній основі, дбати про систематичну періодичність публікацій, що допомагатиме зберігати активність у стрічці, супроводжувати матеріали авторськими світлинами й відео. Опубліковані в соціальній мережі дописи за жанровими характеристиками інтерпретовано як інформаційні, емоційні, ритуальні, пошукові, аргументативні. Виокремлено превентивний, або інформаційно-роз'яснювальний, жанр, що має на меті надати чітку інформацію про певну подію, явище, факт та пояснити правила дотримання безпеки. У композиційному плані дописи мають заголовкову, основну та завершальну частини.

Ключові слова: превенція, соцмережі, допис, медіа, безпека.

Вступ. У період воєнного стану безпрецедентної актуальності набувають питання об'єктивного та своєчасного інформування громадян про правила безпеки, про роботу Служби порятунку, про ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій та ін. Така нагальність зумовлена війною в Україні, постійними ракетними обстрілами з боку росії, технічними несправностями різних приладів і перенавантаженням комунікаційних

мереж, людською необачністю тощо. Безпека є базовою потребою кожної людини, що вможливорює життєдіяльність та реалізацію інших потреб, таких як соціальні й духовні. У сучасному світі збільшується кількість глобальних лих, трапляються частотні катастрофи, тривають війни. Українці, які нині проживають російську війну на своїй території, зобов'язані знати правила безпеки, що можна класифікувати за різними типами: мінна, побутова, енергетична, безпека під час ракетних та артилерійських обстрілів й ін.

Державна служба з надзвичайних ситуацій провадить активну інформаційно-роз'яснювальну роботу з населенням, що дає змогу реалізувати превентивну, освітню, а також інформувальну функції. Для виконання таких функцій у службі створені спеціальні відділи зв'язків із медіа та роботи з громадськістю. Основна професійна компетенція такого відділу – своєчасно й на постійній підставі надавати громадськості вичерпну інформацію про роботу головного управління, про діяльність усіх структурних підрозділів.

Загальні засади інформаційної діяльності будь-якого державного органу влади не постають предметом спеціальних теоретичних розвідок. Водночас концептуальні засади такого інформування викладено в дослідженнях, присвячених проблемам корпоративної комунікації, що реалізована як на внутрішньому (горизонтальна та вертикальна комунікація), так і на зовнішньому рівнях. Комунікаційні технології, проблеми корпоративної комунікативної відповідальності, технології комунікації у мережі, технології комунікативного менеджменту вивчали Є. Болотіна, Б. Гілберт, О. Гончар, Л. Кінг, А. Коломієць, Н. Лазаренко, Д. Олтаржевський, О. Паламарчук, Т. Серих, О. Холод, І. Фоміченко, В. Хачатрян, В. Шашко та ін. Для професійного інформування важливо дотримуватися етичних засад, що викладені, зокрема, у працях таких дослідників, як І. Бойчук, Н. Басій. Психологічні особливості комунікації студіювали О. Азаркіна, М. Волошенко.

Для з'ясування специфіки інформування громадян про правила безпеки варто апелювати до нормативних положень чинних Законів України, Конституції України, розпоряджень та указів Президента України, постанов Верховної Ради України, розпоряджень і постанов Кабміну України, наказів та розпоряджень ДСНС України, розпоряджень обласних державних адміністрацій та ін., де регламентовано зони професійної відповідальності фахівця відділу зв'язків із ЗМІ та роботи з громадськістю, перелік необхідних знань для провадження інформаційної діяльності, комплекс кваліфікаційних вимог, характеристики взаємин, передбачених у межах посади, особливості інформування суспільства під час воєнного стану тощо.

Актуальність дослідження. У суспільстві помітний гострий запит на ефективне застосування превентивних медійних інструментів, що допомагають інформувати громадян про правила дотримання безпеки. Таку превентивну функцію в українському суспільстві реалізує Державна служба надзвичайних ситуацій, сектор зв'язків із засобами масової інформації та роботи з громадськістю якої покликаний об'єктивно й своєчасно інформувати громадян, запобігати появі небезпечних обставин, подій, явищ. Інформування громадян підпорядковане загальним медійним стандартам, проте в період воєнного стану має низку специфічних особливостей. Превентивний підхід сприяє стабільності, безпеці та загальному розвитку суспільства.

Нині необхідно використовувати цифровий інструментал для превентивного інформування громадян, бути якісно представленим у соціальних мережах, що вможливають інтерактивну взаємодію з громадянами та створення безпечного соціального простору. У разі поінформованості населення можна досягати більшого рівня безпечності поведінки в різних життєвих ситуаціях та пропагувати доцільні моделі поведінки в надзвичайних обставинах.

Новизна. Обґрунтовано феномен превенції як міждисциплінарної категорії, що слугує дієвим механізмом запобігання небажаним наслідкам і ситуаціям. Уперше

акцентовано превентивну функцію соцмережових дописів, що стали вкрай актуальними під час повномасштабного вторгнення та вможливають завчасне інформування громадян про правила дотримання безпеки, виконують інформаційно-роз'яснювальну функцію, сприяють збереженню здоров'я і життя українців. Відрефлектовано досвід п'яти регіональних ГУ ДСНС України щодо превентивного інформування громадян, зосереджено увагу на характері поширюваних дописів, частотності публікацій, жанрових форматах та ін. Описано переваги використання соціальних мереж для втілення превенції: оптимізація кризової комунікації; налагодження взаємодії з аудиторією та організація постійного зворотного зв'язку з громадянами; інтерактивна просвітницька робота з боку органів влади; формування позитивного іміджу державної установи та ін. Інноваційність розвідки також засвідчує факт дослідження жанрово-композиційної природи превентивних дописів, опублікованих на сторінці ГУ ДСНС у Черкаській області. Розширено тлумачення сутності інформаційних, емоційних, ритуальних, пошукових, аргументативних дописів з огляду на специфіку контенту, поширюваного ДСНС у соцмережах. Виокремлено такий тип дописів, як превентивний, або інформаційно-роз'яснювальний, що має на меті надати чітку інформацію про певну подію, явище, факт та пояснити правила дотримання безпеки. Схарактеризовано композиційні особливості превентивних постів; зафіксовано, що дописи мають заголовкову, основну та завершальну частини. Окреслено перспективні шляхи розширення тематичного й жанрового наповнення соцмережової сторінки превентивною інформацією.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні особливостей інформування громадян на офіційних соцмережових сторінках регіональних ГУ ДСНС України щодо правил дотримання безпеки через опублікування різноформатних і поліжанрових дописів, які виконують превентивну роль, сприяють збереженню життя і здоров'я українців у воєнний період.

Завдання: з'ясувати природу поняття превенції як категорії, що досліджують у різних галузях; витлумачити сутність превентивної функційності соцмережових дописів для інформування громадян про правила дотримання безпеки; описати загальні засади інформаційної діяльності Державної служби з надзвичайних ситуацій; вивчити регіональний досвід інформування громадян про правила безпеки, що практикують обласні управління ДСНС; схарактеризувати жанрово-композиційну природу дописів.

Об'єкт дослідження становить превентивна інформаційна діяльність секторів зв'язків із ЗМІ та роботи з громадськістю ДСНС України, зокрема Головного управління в Черкаській області.

Предмет дослідження – жанрово-композиційна природа та превентивна функційність різноформатних дописів про дотримання правил безпеки, що опубліковані на офіційній сторінці ДСНС у соціальній мережі «Фейсбук».

Методи дослідження. Для вивчення порушеної проблеми використано передовсім аналітико-синтетичний метод, що дав змогу з'ясувати стан опрацювання досліджуваного питання в сучасних наукових джерелах, окреслити природу основних термінів. Для теоретичного узагальнення превентивних інструментів інформування громадян про дотримання правил безпеки застосовано метод синтезу, метод систематизації відомостей, метод узагальнення. Використано метод інтерв'ювання, що дав змогу з'ясувати думку працівників ДСНС щодо важливості превентивного інформування громадян у соціальній мережі «Фейсбук». Застосовано метод аналізу інформаційних продуктів.

Результати й обговорення. Поняття превенції має міждисциплінарний характер, оскільки функцієє в таких сферах, як юриспруденція, екологія, соціальна робота, психологія, медицина, комунікативістика, журналістика та ін. Лексема еволюціонувала з латинської мови, де означала дію за значенням «випереджати», «попереджати», «запобігати». З огляду на це, термін «превенція» нерідко представлений в одному синонімічному ряду з іменниками «запобігання», «попередження», «випередження»

та з прикметником «запобіжний». У реєстрі «Словника української мови» не зафіксовано лексеми «превенція», водночас подано тлумачення слова «превентивний» – прикметника, уживаного в спеціальних галузях для позначення дій, що дають змогу попереджати щось, запобігати чому-небудь [12]. Українським еквівалентом слова «превентивний» вважаємо прикметник «запобіжний», що інтерпретований у лексикографічній праці як «призначений для захисту чого-небудь від пошкодження або небезпеки» [12]. Автори лексикографічної праці фіксують такі значення названих понять: «запобігати – не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане» [12]; «попереджати – наперед повідомляти кого-небудь про щось» [12]; «випереджати – рухаючись в одному напрямку з ким-, чим-небудь швидше, обганяти, опинятися попереду» [12]. Крім того, у словнику запропоновано дефініцію терміносполучення «запобіжні заходи», під якими розуміють «заходи, що вживають для захисту від небезпеки, пошкодження; заходи, що вживають слідчі органи стосовно обвинуваченої особи для притягнення до судової відповідальності» [12]. Як слушно зауважує Д. Булатін, домінантною рисою терміна «превенція» є використання комплексу дій або подій, що здатні передувати іншим, випереджати потенційні небажані наслідки [1]. Отже, спільним семантичним компонентом цих слів є дія, яку виконують завчасно, заздалегідь, щоб уникнути негативних наслідків.

Появу поняття «превентив» пов'язують саме з юридичною сферою. Особливості юридичної превенції описують Л. Гулак, М. Ковалів; у галузі ювенальної діяльності поліції проблеми превенції вивчає Я. Костенко. Адміністративно-правовий аспект превенції та провадження превентивної діяльності досліджений у працях О. Бандурки, Д. Булатіна, С. Сафронова та ін. У юридичній галузі превентивними заходами вважають ті заходи, що мають профілактичну мету та сприяють уникненню правопорушень чи злочинів.

Питання превентивності постає предметом дослідження в педагогічній науці. У педагогіці проблеми превенції студіювали О. Єжова, В. Кириченко, В. Оржеховська, О. Пилипенко, В. Приходько, Т. Федорченко та ін. Природа превентиву привертає дослідницьку увагу психологів (К. Гусєва, І. Горбач-Кудря, Д. Оверченко, О. Пилипенко, О. Шломін). У такій галузі знань, як превентивна психологія, досліджено способи надання завчасної допомоги людям, посилення стресостійкості, полегшення травматичного досвіду, прогнозування позитивних перспектив та ін. Згідно зі словниковим визначенням, превентивна психологія являє собою галузь, представники якої досліджують девіантну поведінку, її причини та вияви, комплексно аналізують різні чинники (соціально-психологічні, психолого-педагогічні, особистісні та ін.), що породжують соціопатогенез. Превентивна психологія допомагає не лише діагностувати й корегувати агресію, соціальні руйнації, а й запобігати їх появі.

Проблеми провадження ефективної превентивної діяльності соціальними працівниками вивчали О. Бондарчук, Г. Золотова, А. Капська, С. Сургова, Р. Чубук. У розвідках досліджено превентивну діяльність працівників соціальної сфери. С. Сургова стверджує, що превентивна діяльність – це «процес, який уможлиблює теоретичну та практичну реалізацію заходів превентивного характеру, що спрямовані на запобігання відхиленням у поведінці різних груп клієнтів у соціальній галузі, на уникнення різних форм асоціальної та аморальної поведінки» [13, с. 9].

У медичній сфері існує такий напрям, як превентивна медицина. В. Марковський, М. Мирошниченко, І. Навчук, О. Плітень, І. Сорочкіна, С. Шапоренко вивчали реальний стан і перспективи розвитку цієї галузі на тлі реформацій у медицині. Превентивна медицина послуговується технологіями завчасного виявлення хвороб, їх діагностування на ранніх стадіях. Основний принцип превентиву в медицині – не пасивне очікування розвитку хвороби, а проведення лікування з профілактичною метою, для унеможливлення порушень у роботі людського організму.

У низці нормативно-правових актів регламентовано завдання зі своєчасного, об'єктивного й оперативного інформування громадян (Закон України «Про медіа» [8]).

У праці М. Мокряка обґрунтовано специфіку превентивної функційності медіа. Автор наголошує, що сучасні медіа здатні ефективно виконувати таку функцію, як запобігання правопорушенням, злочинам, девіантній поведінці різних категорій населення тощо. Дослідник описує кілька форм превентивної функційності медіа: «<...> стимулювання правослужняних моделей поведінки, спонукання до соціального контролю, подолання віктимологічних станів, зменшення виявів злочинної діяльності, взаємодія з органами влади в спільній реалізації кримінологічної роботи та ін.» [9]. У контексті дослідження вважаємо, що превентивне інформування громадян спрямоване на подання відомостей про виявлені небезпечні зони, об'єкти, способи діяльності, що можуть призвести до небезпеки. Така медійна діяльність має інформаційно-прогностичний характер.

Отже, превентив – міжгалузєва категорія, що постає предметом пильної дослідницької уваги в юриспруденції, педагогіці, психології, соціальній роботі, медицині, комунікативістиці та ін. Термін варто витлумачувати як систему комплексних дій, які виконують завчасно, заздалегідь, щоб уникнути негативних наслідків або запобігти протиправним діям.

Одним із завдань, що постає перед інформаційними секторами ДСНС, є зовнішня комунікація з громадянами. Для розширення такої комунікації державна служба активно використовує соціальні мережі. Офіційні сторінки Головних обласних управлінь ДСНС України в соціальних мережах стали дієвим, ефективним, оперативним та незамінним комунікаційним інструментом. Відомо, що українці для пошуку новин або потрібних конструктивних відомостей звертаються насамперед до соціальних мереж, а вже потім за потреби на офіційні вебсайти. Неабияку популярність у такій інформаційно-роз'яснювальній роботі здобула соціальна мережа «Фейсбук». Соціальне дистанціювання під час ковіду, обмеження живого спілкування через воєнні дії в Україні, потреба в актуальній інформації щодо останніх новин міжнародного, усеукраїнського та регіонального масштабу – чинники, що популяризують спосіб споживання відомостей із соціальних мереж. Крім того, соціальні мережі слугують ефективною платформою, де стало можливим конструктивно взаємодіяти державним органам влади з широкою громадськістю.

Соціальні мережі мають низку помітних переваг, що вможливають превентивне інформування громадян про безпеку життєдіяльності: оптимізація кризової комунікації; налагодження взаємодії з аудиторією та організація постійного зворотного зв'язку з громадянами; інтерактивна просвітницька робота з боку органів влади; формування позитивного іміджу державної установи та ін.

Визнаючи факт оптимізації кризової комунікації, зауважимо, що в період карантинних заходів та в період воєнного стану суттєво змінилася в інформаційному плані діяльність державних органів влади. Саме соціальні мережі забезпечили спільне місце для внутрішньої і зовнішньої комунікації. Попри опублікування відомостей на інших офіційних платформах, користувачі прагнуть отримувати інформацію з перших уст, висловлювати власну думку, коментувати матеріали інших дописувачів, самостійно поширювати ті чи ті відомості різного формату (відео, текст, фото).

У такий складний період життя країни ДСНС постійно інформує про надавані послуги, оприлюднює різноманітні інструкції практичного характеру щодо поведінки в тих чи в тих умовах, рекомендує моделі дій, необхідних для кожного громадянина в кризових ситуаціях, повідомляє про законодавчі новації тощо. Увесь описаний функціонал можна втілювати саме за допомогою соціальної мережі «Фейсбук».

Жодна інша цифрова платформа не здатна забезпечити одночасного перебування незліченної кількості осіб, які мають змогу отримувати оперативні відповіді на всі запитання, спілкуватися одне з одним, задовольняти власні інформаційні запити. Зворотний зв'язок – суттєва перевага комунікації, що забезпечують саме соціальні мережі. Підписники офіційних сторінок Головних управлінь ДСНС мають змогу надсилати приватні повідомлення, публічно висловлювати думки, надавати конструк-

тивні зауваження, пропонувати певні ідеї для реалізації проєктів для поліпшення роботи служби та ін.

Коментування матеріалів слугує показником зацікавлення аудиторії, адміністратори сторінок можуть моніторити зворотний зв'язок з аудиторією, на підставі зібраних відомостей оптимізувати в подальшому інформаційно-комунікаційну взаємодію. Завдяки інформуванню громадян у соціальних мережах, державні служби дотримуються стандартів прозорості у своїй діяльності, відкритого та оперативного доступу до джерел інформації, а також принципів конструктивної співпраці з громадянами в досягненні безпеки життєдіяльності.

Соціальні мережі вможливають інтерактивну просвітницьку роботу з боку органів влади. Споживаючи контент з офіційних сторінок, користувач має змогу не лише підвищувати свій рівень поінформованості щодо останній подій, а й поглиблювати власні знання з питань надзвичайних ситуацій, техніки безпеки в широкому розумінні цього явища. Онлайн-ві соціальних мережах платформи дають змогу планувати, організовувати та провадити широку просвітницьку діяльність із громадянами, які повинні бути обізнаними з життєво важливими питаннями.

Важливим складником інформаційно-роз'яснювальної роботи, яку ведуть фахівці інформаційного сектору та зв'язків із громадськістю, стала превентивна дезінформаційна діяльність. Ознайомившись із таким контентом, користувач зможе сформулювати об'єктивне уявлення про фейкові повідомлення та правду, з'ясувати перелік офіційних акаунтів та профілів, що створюють боти, постійно контролювати власну цифрову поведінку в соціальних мережах.

Опис переваг використання соціальних мереж державною службою засвідчує, що такий спосіб інформування громадян суттєво розширює комунікацію з підписниками, формує позитивне уявлення про діяльність ДСНС, підтверджує відкритість і прозорість у роботі, справляє позитивний вплив на збереження ментального й фізичного здоров'я населення, оптимізує зворотний зв'язок із громадянами, уможливорює співпрацю з населенням та просвітницьку роботу.

До аналізу залучено офіційні фейсбук-сторінки, які ведуть Головні управління ДСНС України в п'яти областях – Київській, Дніпропетровській, Львівській, Запорізькій, Чернігівській. Унаслідок моніторингу, систематизовано відомості про середню кількість дописів, жанрово-тематичний характер поширюваного контенту, цисельність підписників, особливості поведінки аудиторії та ін.

ГУ ДСНС України в Київській області [2] щоденно публікує 5–6 дописів для 16 тис. підписників. Усі дописи обов'язково супроводжуювані фото з місця подій (кількість світлин – 10–20). Усі світлини якісні, не порушують стандартів щодо представлення зображень із місця трагічних подій, надзвичайних подій та ін. Відеоматеріали підготовлені в невеликій кількості, виготовлено небагато превентивної інфографіки. Аудиторія переважно пасивна, коментує лише зрідка.

ГУ ДСНС України в Дніпропетровській області [3] (кількість підписників – 20 тис.) готує чимало інфографіки, ознайомлення з якою допомагає посилювати безпеку життєдіяльності. Запропоновано звітну статистику щодо надзвичайних подій за добу у вигляді інфографіки. Найвні репости зі сторінки ДСНС України. Активність користувачів виявляється в репостах, у коментуванні та пасивному вподобанні дописів через емоджі. Найбільш коментовані матеріали про наслідки ракетних обстрілів із боку росії.

ГУ ДСНС України у Львівській області [5] (22 тис. підписників) у тематичному вимірі готує багато дописів превентивного характеру про метеорологічні умови та правила поведінки людей. Найвні репости із сайту Президента України. Дописи супроводжуювані світлинами в кількості до 10, водночас помітно бракує власного відеоконтенту.

ГУ ДСНС України у Запорізькій області [4] посутню увагу звертає на інформацію про рятувальні заходи, ужиті працівниками ДСНС для ліквідації наслідків ракетних

обстрілів. Частотність публікацій залежить від характеру подій, що відбуваються в регіоні. У середньому щодня пропонують 6–7 дописів. Переважають фото й текст, бракує відеоконтенту. Кількість підписників – 14 тис.

Фейсбук-сторінка ГУ ДСНС України у Чернігівській області [7] має 2,9 тис. підписників. Частотність публікацій невисока – 3–4 дописів щодня. Найвні дописи превентивного характеру, що мають сезонну специфіку та виготовлені у форматі інфографіки. Помітна низька активність аудиторії. Дописи супроводжували невеликою кількістю фотографій (до 5–6), бракує відеоматеріалів. Увагу акцентовано на статичній інформації за оперативними даними.

У Черкаській області діяльність зі з'ясування та розв'язання проблем, пов'язаних із надзвичайними подіями через техногенні, природні ситуації та обставини іншого характеру, провадить Головне управління ДСНС України у Черкаській області. Така діяльність потребує належного інформаційного супроводу на офіційних вебсайтах, а також у соціальних мережах. Перший заступник начальника Головного управління ДСНС України у Черкаській області Андрій Хижняк, полковник Служби цивільного захисту, зазначив: «Інформаційна діяльність нашого управління являє собою злагоджену та професійно сформовану комунікаційну систему. Фахівці сектору зв'язків із ЗМІ та роботи з громадськістю покликані вчасно інформувати населення, аналізувати перебіг надзвичайних ситуацій, сприяти пропагуванню безпечної життєдіяльності через підготовку превентивних матеріалів, взаємодіяти з органами влади, із медіа, із громадськими та комерційними організаціями тощо» (з інтерв'ювання, проведеного в межах дослідження).

Для реалізації комунікативної превенції соціальну мережу «Фейсбук» активно використовує Головне управління ДСНС України в Черкаській області, вважаючи її безпосереднім комунікаційним каналом для інформування населення та налагодження взаємодії з ним. За словами Юлії Норовкової, начальника сектора зв'язків із ЗМІ та роботи з громадськістю, старшого лейтенанта Служби цивільного захисту, адміністратори сторінки прагнуть опубліковувати якісний контент, що задовольняє інформаційні потреби громадян стосовно безпеки життєдіяльності та надзвичайних ситуацій (з інтерв'ювання, проведеного в межах дослідження). Кількість підписників сторінки сягає 11 тис. осіб. Фоловери виявляють свою активність переважно через репост публікацій, однак уникають вербального коментування дописів. Представлено інформацію як усеукраїнського, так і регіонального масштабу. Частина дописів присвячено відомостям із районів Черкащини. Запропоновано репости зі сторінки центрального управління. Контент виготовлений різноформатний: інфографіка, відео, текст, світлина. Пошук дописів полегшений через використання хештегів за ключовими словами.

У сучасних соціальних мережах активно формується самобутній жанрово-композиційний стиль матеріалів. Жанрову природу матеріалів, розміщених у соціальній мережі, вивчала, зокрема, С. Нерян [10]. Дослідниця вважає, що тексти в соціальних мережах підготовлені відповідно до двох типів – допису та коментаря. Допис, або пост, у соціальній мережі являє собою текст монологічного характеру. Такий текст створює користувач, представляючи особисту думку, якщо йдеться про індивідуальний акаунт, або інформацію від імені установи, організації, закладу. Дописи адресовані людям, які підписані на сторінку того, хто продукує текст. З огляду на відкритість соціальних мереж і їхній функціонал, дописи внаслідок їх репосту можуть розширювати потенційну аудиторію. Комунікація в соціальних мережах завжди орієнтована на взаємодію, на зворотний зв'язок, на реакцію інших користувачів, які можуть пасивно реагувати, не реагувати або активно коментувати публікації. Потенційну аудиторію збільшують через позначення осіб, яких стосується той чи той допис.

С. Нерян диференціює дописи на інформаційні, емоційні, ритуальні, пошукові, аргументативні [10]. Якщо йдеться про певні урочисті події, користувачі можуть го-

тувати **ритуальні дописи**. Такі тексти пишуть із нагоди професійного свята, дня народження, річниці певної святкової події та ін. ДСНС України готує ритуальні дописи з нагоди професійних свят та визначних подій, що можуть безпосередньо не стосуватися діяльності рятувальників. Наприклад, вітальні дописи з нагоди Дня рятувальників, Дня людей похилого віку, Дня людей з інвалідністю та ін.

У воєнний період люди переживають різні емоційні стани, тому схильні публічно висловлювати емоції в соціальних мережах. Попри низьку інформативність, **емоційні дописи** представляють широкий спектр словесних реакцій із приводу явищ, подій, буденних випадків, життєвих ситуацій. Зазвичай, до емоційних дописів викладають світлини чи відео. З огляду на характер діяльності, на офіційній сторінці ДСНС України відсутні емоційні дописи. Тексти можуть містити певні емоційні елементи, однак не становити їхню основу.

Для повідомлення про певні події, заходи, різнотипні акції, волонтерські збори користувачі можуть готувати інформаційні дописи. Варто зазначити, що фейсбук пропонує спеціальний функціонал, оскільки користувач може не лише створити допис, а підготувати допис-подію в спеціальному вкладенні (створити подію). Для розширення аудиторії допис розміщують на офіційній сторінці, потім передбачають репост у групах, спільнотах за інтересами. До таких інформаційних дописів, на нашу думку, належать матеріали, що повідомляють про небезпечні метеорологічні ситуації, природні явища та ін. У цьому разі інформаційні дописи паралельно набувають превентивного характеру, оскільки запобігають появі небезпечних явищ. З огляду на специфіку роботи ДСНС, їх можна кваліфікувати як інформаційно-превентивні. Наприклад, допис, що сповіщає громадянам про зміну погодних умов, зокрема про посилення поривів вітру. У такому форматі може бути представлена інформація про кількість загиблих через надзвичайні ситуації, анонси подій, оголошення про тематичні орієнтовані тижні, повідомлення про загальнонаціональну хвилину мовчання, оперативні систематизовані дані про рятувальну діяльність в області, про кількість урятованих осіб тощо. Такі дописи варто готувати у форматі інфографіки, що дає змогу акцентувати актуальні для користувачів відомості, звернути увагу на цифри, дати, фактаж.

У розвідці С. Нерян [10] виокремлений такий різновид допису, як аргументативний, що має на меті представити відомості дискусійного характеру, допомагає репрезентувати власну думку з певного приводу, пояснити своє ставлення чи авторське бачення. Аргументативним дописам властива аналітична природа, вони вирізняються логічним викладом, поданими об'єктивними даними. На аналізованій сторінці таких дописів немає.

Соціальні мережі мають широке функційне призначення. Іноді такі функції інтегровані з інших цифрових платформ. Наприклад, для знаходження потрібних відомостей користувачі можуть опубліковувати пошукові дописи, що допомагають у пошуку людини, послуг, інформації та ін. Зазвичай, пошукові дописи оформлені як запитання. За нашими спостереженнями, пошукові запити посилюють активність сторінки, оскільки користувачі охоче доєднуються до комунікації, прагнуть допомогти в пошуку відомостей, поділитися власним досвідом.

На нашу думку, варто виокремлювати ще один тип дописів, який умовно можна назвати превентивними, або інформаційно-роз'яснювальним. Такі дописи виконують подвійну функцію, надаючи чітку інформацію про певну подію, явище, факт та пояснюючи щось важливе для користувача. На офіційній фейсбук-сторінці черкаських рятувальників переважають саме такі дописи. Наприклад, інформаційно-роз'яснювальний допис «Мінна безпека – правила, що рятують життя», опублікований 24 листопада 2023 р. [6]. В інформаційній частині повідомлено про урок із мінної безпеки, який організували та провели рятувальники для першокласників однієї з місцевих шкіл. Також наголошено на важливості знань дітей про вибухонебезпечні предме-

ти та основні моделі поведінки, що потрібні в цих ситуаціях. У роз'яснювальній частині автор допису зауважує, що ворог нерідко маскує вибухові пристрої та подає їх у вигляді звичних, на перший погляд, речей (іграшка, телефон). Учасникам заходу повідомили необхідні номери телефонів, продемонстрували бронезахисні елементи, розповіли, як рятувальники знешкоджують вибухонебезпечні речі. Завершальна частина може містити факультативний емоційний компонент. Зокрема, в аналізованому дописі зазначено, що учасники зустрічі мали змогу переглянути мультиплікаційний фільм, який допомагає зрозуміти важливість мінної безпеки.

Одним із поширених у соціальних мережах жанром є **коментар**. Цей жанр ніби відкриває комунікацію, започатковує його як реакцію на опублікований допис. Через опублікування коментарів досягають полілогічності соцмережевої комунікації та посилюють активність профілю. Варто зазначити, що адміністратори фейсбук-сторінки ДСНС України вдаються до формату коментаря лише для рекламування своїх ресурсів, пропагування сторінок в інших соціальних мережах та на офіційному вебпорталі.

Характеризуючи композиційні особливості опублікованих дописів, зауважимо, що пости в соціальних мережах мають два основні складники: текстову та нетекстову частини. Їх поєднання дає змогу досягти оптимальної структури, що вможливило сприйняття вербальної та зображальної інформації. Текстова частина теж підпорядкована певним структурним особливостям. Дописи мають заголовковий комплекс. Наприклад, «У Смілі рятувальники провели пізнавальний урок для дітей» [6], «Інформаційно-роз'яснювальна робота на зимових водоймах триває» [6]. Для оптимізації пошуку повідомлень у заголовковій або в початковій частині допису можуть бути використані хештеги, що орієнтують користувача про географію події. Наприклад, на [#Черкащині](#), у [#Смілі](#), [#Звенигородському](#) районі та ін.

Дописи мають середній обсяг, що полегшує їх прочитання, дає змогу стисло інформувати громадян про безпеку життєдіяльності, проведені превентивні заходи. У дописах наявні міжабзацні відступи, нерідко виділені за допомогою спеціальних емоджи (набір наявних у фейсбуці та на клавіатурі мобільного пристрою).

Запропоновано також короткі відео, що допомагають задокументувати подію, передати її емоційне наповнення, створити відчуття присутності. Зокрема, допис «У Звенигородському районі рятувальники провели для дітей акцію» [6] присвячено інформуванню громадян про акцію, яку провели рятувальники для учнів ліцею, що на Звенигородщині. Під час такої акції рятувальники демонстрували дітям професійні обладунки, пропонували учасникам акції приміряти спорядження на себе.

В інформаційній частині допису наголошено на важливості знань про правила пожежної безпеки в побутових ситуаціях та під час свят і відпочинку. Інтерактивне залучення учнів відзнято на відео. Такий підхід олюднює дописи, допомагає створити відчуття присутності кожного користувача на події, передати емоції, що панували на заході.

Усі світлини виконані за вимогами до жанру фоторепортажу. Такий жанр допомагає оперативно та об'єктивно інформувати громадян про події. На фоторепортажних світлинах укладено деталі подій, звернено увагу на важливі емоційні моменти, продемонстровано масштабність тієї чи тієї події. Основні риси фотографій, що супроводжують дописи у фейсбуці, – це документальність, контекстуальність, емоційність та наочність. Наприклад, допис «У Черкасах рятувальники провели профілактичну бесіду з особами літнього віку» [6] супроводжуваний низкою фотографій репортажного характеру. Заслужують на увагу інфографічні матеріали, виготовлені та поширювані в соціальних мережах для громадян із просвітницькою метою. Наприклад, одним із тематичних складників превентивної роботи є інформування громадян про небезпеку отруєння чадним газом в опалювальний період. Стисле та візуалізоване інформування допомагає попередити громадян про потенційну побутову небезпеку, формує алгоритм необхідних запобіжних дій.

Отже, опубліковані в соціальній мережі дописи за жанровими характеристиками інтерпретовано як інформаційні, емоційні, ритуальні, пошукові, аргументативні. Більшість аналізованих дописів підготовлені в такому жанрі, як превентивний, або інформаційно-роз'яснювальний, що має на меті надати чітку інформацію про певну подію, явище, факт та пояснити щось важливе для користувача, зокрема правила дотримання безпеки. У композиційному плані дописи мають заголовкову, основну та завершальну частини.

Висновки та перспективи дослідження. Для підвищення рівня довіри суспільства до діяльності ДСНС України, об'єктивного превентивного інформування громадян про правила безпеки та про надзвичайні ситуації необхідно активно використовувати потенціал соціальних мереж. Дописи потрібно готувати на постійній основі, дбати про систематичну періодичність публікацій, що допомагатиме зберігати активність у стрічці, супроводжувати матеріали авторськими світлинами й відео.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням інформування громадян про правила безпеки на різних платформах, із посиленням комунікаційної взаємодії з аудиторією, із розширенням спектру превентивної інформаційної діяльності ДСНС України. Варто збагачувати тематику публікацій, збільшувати кількість превентивних дописів про правила безпеки та надзвичайні ситуації, урізноманітнювати контент через підготовку інфографіки, світлин, відео.

1. Булатін Д. О. Поняття «превенція» і «превентивна діяльність» в адміністративно-правовому аспекті. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. Вип. 1. С. 15–22.
2. Головне управління ДСНС України в Київській області: офіційна фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/MNSKOB> (дата звернення: 01.12.2023).
3. Головне управління ДСНС України у Дніпропетровській області: офіційна фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/MNSDNE> (дата звернення: 01.09.2022).
4. Головне управління ДСНС України у Запорізькій області: офіційна фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/DSNSZP> (дата звернення: 01.12.2023).
5. Головне управління ДСНС України у Львівській області: офіційна фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/LVIVDSNS> (дата звернення: 01.12.2023).
6. Головне управління ДСНС України у Черкаській області: офіційна фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/DSNSCHERKASY> (дата звернення: 01.12.2023).
7. Головне управління ДСНС України у Чернігівській області: офіційна фейсбук-сторінка. URL: <https://www.facebook.com/MNSCHERNIGIV> (дата звернення: 01.12.2023).
8. Закон України «Про медіа» (13 грудня 2022 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 02.02.2023).
9. Мокряк М. О. Превентивна функціональність засобів масової інформації як теоретична конструкція та практична діяльність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2017. № 30. Т. 2. С. 69–71.
10. Нерян С. Полілогізм комунікації в соцмережах: форми і жанри. *Діалог: Медіастудії*. 2018. № 24. С. 129–141.
11. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка – нова філософія виховання. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3365d75-6c4c-4de8-9d94-2416dafa5691/content> (дата звернення: 02.12.2023).
12. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980). URL: <https://sum.in.ua> (дата звернення: 02.09.2022).
13. Сургова С. Ю. Формування готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників у вищому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2012. 20 с.

1. Bulatin, D.O. (2018), “Concepts of “prevention” and “preventive activity” in the administrative and legal aspect”, *Visnyk Chernivets'kogo fakul'tetu Nacional'nogho universytetu «Odes'ka jurydychna akademija» [Bulletin of the Chernivtsi Faculty Odessa Law Academy National University]*, issue 1, pp. 15–22.

2. Holovne upravlinnia DSNS Ukrainy v Kyivskii oblasti: ofitsiina feisbuk-storinka (2023), available at: <https://www.facebook.com/MNSKOB> (accessed 01 December 2023).
3. Holovne upravlinnia DSNS Ukrainy u Dnipropetrovskii oblasti: ofitsiina feisbuk-storinka (2022), available at: <https://www.facebook.com/MNSDNE> (accessed 01 September 2022).
4. Holovne upravlinnia DSNS Ukrainy u Zaporizkii oblasti: ofitsiina feisbuk-storinka (2023), available at: <https://www.facebook.com/DSNSZP> (accessed 01 December 2023).
5. Holovne upravlinnia DSNS Ukrainy u Lvivskii oblasti: ofitsiina feisbuk-storinka (2023), available at: <https://www.facebook.com/LVIVDSNS> (accessed 01 December 2023).
6. Holovne upravlinnia DSNS Ukrainy u Cherkaskii oblasti: ofitsiina feisbuk-storinka (2023), available at: <https://www.facebook.com/DSNSCHERKASY> (accessed 01 December 2023).
7. Holovne upravlinnia DSNS Ukrainy u Chernihivskii oblasti: ofitsiina feisbuk-storinka (2023), available at: <https://www.facebook.com/MNSCHERNIGIV> (accessed 01 December 2023).
8. Verkhovna rada Ukrainy (2022), «On Media in Ukraine Act», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (accessed 02 February 2023).
9. Mokriak, M. O. (2017), «Preventive functionality of mass media as a theoretical construction and practical activity», *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho ghumanitarnogho universytetu. Serija: Jurysprudencija [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence]*, issue 30, vol. 2, pp. 69–71.
10. Nerian, S. (2018), «Polylogism of communication in social media: forms and genres», *Dialogh: Mediastudiji [Dialogue: Media studies]*, issue 24, pp. 129–141.
11. Orzhekhovska, V.M., «Preventive pedagogy is a new philosophy of education», available at: URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3365d75-6c4c-4de8-9d94-2416dafa5691/content> (accessed 02 December 2023).
12. «Slovyk ukrainskoi movy. Akademichniy tlumachnyi slovny (1970 – 1980)» [Dictionary of the Ukrainian language. Academic explanatory dictionary (1970 – 1980)], available at: <https://sum.in.ua> (accessed 02 September 2022).
13. Surhova, S.Yu. (2012), «Formation of efficacy for preventive activities of pre-service social workers in a higher educational institution», Abstract of the PhD diss (social pedagogy) / Derzhavnyy vyshhyi navchalnyi zaklad «Donbasjkyi derzhavnyy pedagoghichnyi universytet», Slovjansjk, 20 p.

UDC 004.77: 614.8 [316.77; 659.3+004.738+004.58]

PREVENTIVE FUNCTION IN SOCIAL MEDIA POSTS ON SAFETY AND EMERGENCY SITUATIONS

Bondarenko Tetiana, PhD (Philology), Associate Professor, Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University, Cherkasy, Ukraine, e-mail: tet_bondarenko@ukr.net.

ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-3261-2883>

Introduction. In times of martial law, there is a noticeable demand for preventive media texts particularly in social networks informing the community about safety rules and emergency situations.

Research relevance. The Media Relations Department at the State Emergency Service of Ukraine or SESoU prevents or mitigates a potential crisis by informing community about safety rules and regulations. While following the general media standards, in the period of martial law the procedure of informing the public of emergency has several specific features.

Research Methods. The analytical-synthetic method has been used to explore the research background and define the main terms. The method of synthesis and generalization has optimized the theoretical outline. The interview has been used to survey the State Emergency Service employees. The observation and information products analysis method has been used to evaluate the content.

Results. The phenomenon of preventive is substantiated as an interdisciplinary category that serves as an effective mechanism for preventing undesirable consequences and situations.

The experience that the regional head departments of State Emergency Service of Ukraine have regarding public preventive information has been studied. The advantages to using social networks to provide prevention and advert risks have been described. The genre-compositional nature used in posts has been studied. The preventive or informational and explanatory types of posts have been identified.

Conclusions. In order to objectively inform and preventively alert citizens to safety rules and emergency situations, it is necessary to actively leverage the potential of social media. Posts should be regularly prepared and published, and materials should be accompanied by the author's photos and videos, which will help keep the feed active. The social media posts have been interpreted according to their genre characteristics as informational, emotional, ritualistic, exploratory, and argumentative. The preventive, or informational, genre is identified, that is aimed at providing unbiased information about a certain event, phenomenon, fact, and explaining the rules of safety compliance. In terms of composition, posts have a title, the main body, and a conclusion.

Keywords: *prevention, social media, post, media, security.*

Стаття надійшла до редакції 16.02.2024
Рекомендовано до видання 11.03.2024